

EVANGÉLIKUS

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
 félévre . . . 3 " — "
 negyedévre . . . 1 " 50 "
 Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutóza 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
 egyszer közölve 7 kr.,
 többször közölve 5 kr.
 Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Templom és iskola. (Farkas Geyza.) — A tolna-, baranya-, somogyi ág. h. ev. egyházmegyének bonyhádi altanodája érdekében a dunántúli ev. egyházkerülethez intézett leirata. (Bauer Adolf). — „Documenta Lutherana.“ (Bierbrunner Gusztáv). — Belföld. — Külföld. — Vegyesek. —

Templom és iskola.

Templom és iskola, tudomány és vallás, úgy hiszem nem sokat mondunk ha állítjuk, hogy minden nemesebb emberi gondolkodásnak — igyekezetnek végpontja. Nem csoda, e kettő teszi az embert emberré!

Az iskola felébreszti a szunyadozó lelki tehetségeket, majd később továbbfejleszti, kiképezi a lelki erőket, ismereteket nyújt, melyek segédelmével látkörünk tágul, tudványunk élénk ingerültségben tartatik s melyeket a gyakorlati életben a megélhetés és boldogulás ezerféle módjának fellelésére és biztosítására fordíthatunk.

A templom a tiszta jellemképzés az igaz erkölcs hirdetésével, és a hitnek megszentelő malasztjával, az érdemet megbecsüli, mindent az igazság és a legtisztább emberiség mérlegével mérlegel, az ismereteket a kellő irányban tovább tereli — a kinövésektől óvja, az érzelmeket megszenteli s az evangéliom gyógyvizével a keserübe is édeset tud csepegtetni.

Templom és iskola az ember jellemének, kedélyének s nemcsak boldogulásának, de boldogságának is műhelyei.

Honnan van mégis hogy a kettő közötti viszonyban nincs meg az a melegség, melynek ilyen rokon intézmények között lenni kellene? Miért, hogy a templom — mint az elhagyatott anya — veszít várásából, s a köntöst, mely neki a büvökört kölcsönzé nem egyszer a leány — segít kiméletlenül letépni? Hol leli magyarázatát az, hogy míg itt egy düledező épület-tömeg elrongyolott czégérével, vihartépázta toronynyal mintegy gúnykép „Isten háza“ nevét viseli; addig közvetlen szomszédságában körmönfont építészeti pompával tündöklő palotáról alig tudja megérteni a jámbor földi, hogy az nem méltóságos urak, de szerény múzsafiak hajléka s még ha kimondja is, fejcsóválva azt hiszi, hogy az „iskola“ ma már bizonyosan nem azt az egyszerű hajlékot jelenti, a hova ötlet kedves szülei valaha felvezették, hogy ott a kántor úr megtanítsa imádkozni.

Talán van egyiknek a másikatól féltetni valója?!

Hiába megváltoztak az idők: kell hogy az isko-

lának is szerepe megváltozzék. A kor jelszava: „haladás“ s a tudományok haladnak is rohamos lépésekkel, az iskola pedig e haladásnak éber megfigyelője értékesítője. A vallás — mindig a régi nem új — érdekfeszítő, ideg-ingerlő, — nemcsak, de sőt sok tekintetben elavult — untató. Azonkívül a világi tudományok annyira igénybe veszik az iskolának minden idejét, hogy rá sem ér a vallással bibelődni. Aztán meg igen tetszetős nézet az is, hogy az iskola a szabadságra és felvilágosodottságra nevel; legjobb tehát ha az iskola éppen abban ad legkevesebb felvilágosítást a miben arra legnagyobb a szükség. (?) Legalább az állami tanítóképzőkben divó vallásoktatás e mellett tanuskodik.

Elemi iskoláinkban, még eddig hála az égnek — a dolog még nem oly elszomorító. De mit mondjunk a középiskolák vallásoktatásáról? — a főiskolákat — mint-hogy ilyeneket elenyészőleg csekély számban bírnak — nem is említvén.

Ugy hisszük nagyon időszerű éppen most e kérdéssel foglalkozunk, midőn a középiskolai oktatás ügyének rendezése küszöbön van.

Ragaszkodjunk-e az új törvény rideg betűjéhez, s betöltvén azt — megnyugtassuk lelkiismeretünket; vagy törjük továbbra is egyes középiskoláink önkénykedését a vallásoktatást illetőleg: nézzük-e tovább is összetett kézzel, hogy minél inkább pazarolja a hitbizogság áldozatait egy-egy intézetünkre, — ez annál fukarabban osztogassa a vallás kincseit a fogékony kebleknek.

Nem! Mi azt tovább tétlenül nem nézhetjük, hogy némely középiskolánk mikép szállítja le a vallásoktatásra szánt időt egész heti egy órára; s a mint ezt az eljárást nem tűrhetjük — ép úgy a törvény betűjével kell hogy be ne érjük. — Mert a magyar törvényhozásnak a középiskolai törvényvel nagyon valószínűleg nem a vallásosság, egyháziasság felköltése volt a főczélja — nekünk pedig ez a főczélunk!

Vagy ha mi — a mi középiskoláinkban a világnak akarunk polgárokat nevelni, alakítsuk át azokat első sorban reál intézetekké — aztán pedig adják át őket a világnak, államnak vagy bárkinek is. Hiszen a mi

országunk nem e világból való. minek fájna érte a fejünk, minek adóznék a zsebünk?

De a mi középiskoláink humanizmusnak intézményei. A régi görög és római hőstörténetek és személyek ismerete által akarják az ifjuba a humanust — az emberit oltogatni, a jellem, vitézség, bátorság, nagylelkűség nemes erényeit meggyökereztetni. S ez már közelebből érdekel bennünket. — De nincsen ok miért történjék és terjeszkedjék a classicus képzés a vallásos képzés rovására? Hisz' a ker. vallás tanainak keretén belül sokkal jobb példákat lelünk, mind azon erények felköltésére, sőt a minek hiánya ott felette érezhető épen az gazdagon fellelhető itt — t. i. a lélek nyugalma, a boldogító hit. A vallástudomány minden classicus tudománynál classicusabb!

Ha nem ezt valljuk és nem ez a meggyőződésünk, akkor alig magyarázható meg görcsös ragaszkodásunk középiskoláinkhoz.

Utalunk a római kath. középiskolákra, melyekben az oroszlanyszegény a vallástudományoké. —

Nemcsak a leczkerendben megállapított óraszám, hanem a kegyességben való gyakorlás — s a templom gyakori látogatása bizonyítják ezt. — Vannak a kik ezt túlzásnak tekintik — s nem jó néven veszik, de az egyház az ellenvetésekkel mit sem gondol, czélja felé halad kérlelhetlenül, s el is éri azt, hogy hívei többé kevésbé igaz hívek, s csak nagyon kevés a ki a templom iránt idegen, a vallásos intézmények iránt hideg vagy épen hite-hagyó lenne. — Igaz, hogy a r. k. egyház igen gyakran kénytelen megelégedni a színleges ragaszkodással, s azzal, hogy nem támadják meg hívei. De a tiszteletnek meg nem szegése, első feltétele a tiszteletnek.

Ámde hová fejlődnek a hithűség nálunk, a hol az evangéliom tanai összeesnek a lelkiismeret szabadságával? Itt a kellő mértékben kifejlesztett vallásos érzet nem állapodnék meg a semlegességnél, de a tettek mezején jelentékeny eredményeket lenne képes felmutatni: mert az evangéliom Istennek ereje, mely természeténél fogva hatásában nyilatkozik.

Karolja fel tehát az iskola a templomot mint a hogy felkarolja a templom az iskolát! Szoktassa a növendékeket a kegyesség gyakorlására, kedveltesse meg az ifjúsággal a szent hajlékokat, hogy ez ne legyen nyűg annak lelkén, de édes élvezet.

Manapság evangéliomi intelligentiánk jobb része két okból ragaszkodik még a templomhoz: egyik a szokás, másik a példa. — Igaz, hogy a jónak megszokása már fél erény; de nincs benne biztosíték. A mit megszoknak, attól idők és viszonyok változtával el is lehet szokni. És a példa? Ez ha igazi, akkor erény, de ha bármi árnyalata vegyül bele a hiúságnak — inkább bűn az!

Oda kell mivelní — az ifjú lelket, hogy annak a templom, minden körülmények között édes otthona, lelki szüksége legyen. S ez a példa hatni is fog. Ismétljük, hogy vallásilag mivelní kell az ifjút, mi nehéz, — mert ehhez a képzettségnek nem mindennapi — magasabb mértéke szükségeltetik.

És a mi minden mivelődésnél elismert dolog, — áll az a vallásos mivelődésnél is, hogy t. i. kellő út-

mutatás mellett legbiztosabb eredményre vezet az önmivelődé. Minden elismerésre méltó tehát a tanár urak azon készsége, melylyel az önmivelő, önképző, vagy nyelvképző társulatokat bölcs vezetésökkel támogatják, nem egy kitűnőség ezen önmivelődési körök befolyásának köszöni nagyságát, dicsőségét.

Nem lenne-e itt az ideje, hogy a vallásos önmivelődére is gondolnánk?

Nem lenne-e egy hathatós eszköz a vallásos élet felébresztésére a középiskolákban vallásos társulatok alakítása? — Az ifjú lélek előtt annyi sok a megfejt-hetetlen, megérthetetlen; engedjük-e hogy e miatt elidegenedjék az evangéliom szeretetétől, vagy nem inkább édesgessük-e azt bizalmas útbaigazítással a helyes úton s őszinte felvilágosítással — a valláshoz az ígéhez?

Az ilyen vallásos önképző köröknek csak neve lenne egészen új; első csirája már megvan, az ifjúsági egyletekben. Szép az is, ha az ifjúság nélkülözhető filléreinek összetételére egyesül, hogy szegény egyházakat segítse, hogy a szentírást terjeszse; — azt az egyházat a melynek ő kilépvén az intézetből, megszűnt élő tagja lenni, azt az evangéliomot, a melyet ő olvasásra, megszívelésre méltónak nem tart! Az eddigi ifjúsági egyletek, legyenek bár a Guszt. Ádolf — intézetnek fiókjai nagyon anyagi kifejezései az egyházas életnek. Öntsünk beléjük szellemet is. Csak egy szavába kerül az iskolai előljáróságoknak és testté tesz az ige; megteremnek s élni fognak a vallásos társulatok, melyek jellegükül tűzve az apostol ama szavait: „mivelő-hogy nem azokra nézünk a melyek láttatnak, hanem a melyek nem láttatnak“ II. Korinth. IV. 18. vagy: „az odafelőlre viseljeteK gondot, és nem e földiekre.“ Kolosz. III. 2. — az egyházas életnek — a vallásnak igen jelentékeny szolgálatokat fognak teljesíteni.

S már látjuk a vallásos élet hajnalán az új ég és földnek fényét derengeni. — Tudomány és vallás, templom és iskola, a jóltevő napnak — a keresztyén mivelt-ségnek fényével megvilágítva, egy czél felé fognak karöltve haladni; s e czél az Isten országának építése léssen.

Farkas Gejza.

A tolna-, baranya-, somogyi ág. h. ev. egyházmegyének bonyhádi altanodája érdekében a dunántúli ev. egyházkerülethez intézett felirata.

Ha feladatunk volna a tolna-, baranya-, somogyi ev. egyházmegye bonyhádi algymnasiumának történetét megírni, nézetünk szerint ennek megírásakor is helyesebben nem járhatnánk el, mintha azon elveket és szempontokat, a melyek az intézet alapítóit vezérelték, mikor azt 1807-ben S. Szt. Lőrinczen nagy áldozatokkal föl-állították, ecsetelve, mintegy kidomborítva, s keretbe foglalva tüntetnők fel ennek hű képét. És ha annak történetét írva, az alapítókat vezérlő intencziókat tartanók különösen kiemelendőknek, mennyivel inkább tartjuk szükségesnek ezeket kiemelni, és feltüntetni, midőn az intézet fontosságát, s nélkülözhetetlen voltát akarjuk ecsetelni.

Fontosságát, nélkülözhetetlen voltát a következő három szempontból véljük megítélendőnek:

1., Fontosnak, nélkülözhetetlennek tartjuk ezen intézetet evang. protestans szempontból. — Mig hazánk északi részén Soprontól kezdve egész Sáros-Patakit minden nevezetesebb helyen erőd gyanánt állottak, és állanak, alapítva hitbuzgó őseinktől, protestans közep-tanodák: addig e honnak déli vidékén, s különösen a dunántúli kerületben ez az egyedüli evang. közép-iskola. — Ott északon, a hitbuzgó, s majdnem túlsúlyban levő protestánsok váraikból terjesztik az égő, világító fákllya jótékony világosságát és melegét; és a tűz a melyet élesztenek, a világosság melyet terjesztenek, nemprotestánsokat is meggyőz evang. egyházunk nagyszerű küldetéséről, nemes missiójáról. — Mert a mely egyház az iskolákat mint édes gyermekeit ápolja, a mely egyház megdönthetetlen igazságnak hirdeti az iskoláknak az egyháztól való elválaszthatatlanságát; azon egyháznak s felekeznek missiószerű hivatását kétségbe vonni az igazságnak lábbal tírásával volna azonos. — Északon a protestantizmus már erős, nálunk itt délen, bár bizton, de csak lassan foglal tért, hódít. Mig északon a nem protestánsok a protestánsokat is keresztényeknek, és a Mindenható gyermekeinek ismerik és tudják: addig bizony itt délen, a hol a protestantizmus a más többi, részben nagy hatalmu vallásfelekezetek közé van ékelve, ebben a szerencsés elismerésben — nem mondjuk egyes kisebb városokban, a hol vegyesen laknak, de a vidéken — bizony nem mindenkor részesült, és részesül talán ma is. De, az idő — nem akarunk az általánosan hangoztatott 19-ik századra hivatkozni — ezen félre — vagy meg nem ismerést lassanként elmossa, és e munkából ezen a vidéken — bátran kimondhatjuk — épen algymnasiumunknak jut ki az oroszlanrész. Hogy a protestantizmus itt délen tért foglal, szóló bizonyosságok erre nézve az itteni virágzó német községek. Mint a méhraj iepi el a német protestáns lakosság a szerb falvakat, s egy pár évtized óta már csak a név mutatja, hogy e vidéket ráczok lakták. E valódi lét — és culturharczban, melyet a protestáns német lakosság — mert többnyire ez terjeszkedik — a ráczokkal folytat, a tunyább rácz hátrál, s eladván ősi fészket, testvéreihez vonul.

Ha az itt mondottak valók — és pedig valók — akkor a napnál világosabb, hogy kell itt a déli vidéken is legalább egy evang. középiskolának lenni, a hol a legszegényebb sorsu evang. hivatalnok gyermekeit protestáns szellemben neveltetheti, és taníttathatja, a hol a nem protestáns vallásuak közt élő protestans iparos és földműves gyermeke egynéhány éven át protestáns szellemet és elveket sajátíthasson el, hogy azután kikerülve innen a szórványosan lakó hitsorsosoknak példaadója s előljárója, vagy ha az ég segítségével pályát végezhet, mint buzgó lelkésze, vagy tanítója, oktatója, tanácsadója, vezére lehessen.

Hogy ennek a három megyére kiterjedő esperességnek — tovább megyünk, és még idefogaljuk Tót- és Horvátországot, mert ide kell gravitálnunk, ez az a talaj, a hol a protestantizmus megvetheti lábát, hol sikerrel hordozhatja az igazság, a világosság zászlaját — mennyire szükséges egy igazán evang. prot. közép-

iskola: eléggé meg van világítva, ha csak a következő helyeket említjük, mint Pécs, Baja, Kalocsa, a hol virágzó cath. középiskolák tőlünk hódítani kívánnak, és ha okszerűen nem intézkedünk, bizony fényesen győzni is fognak. — Ha nincsen nekünk is égő, világító fákllyánk, akkor csekély számu intelligentiánk gyermekei vallásuk iránt eleinte közönyösek, később egészen hidegek, idegenek lesznek, és talán nem túlozunk, ha állítjuk hogy, mint nem egyszer történt már, elleneink táborába mennek át.

Ezen itt kifejtett indok, egyike azoknak, mely a halhatatlan néh. Nagy István superintendenst vezette, mikor lelkésztársaival s az esperességi gyülekezetekkel együtt ez intézetet, az ő helyes álláspontjuk szerint akkor S. Szt. Lőrinczen, felállították.

2., De, hézagpótló, szükséges az intézet még általános culturális, művelődési szempontból is. Mig felső Magyarországon egyes megyékre 3—4, sokszor még több középiskola esik, addig Tolna megyének csak két algymnasiuma van. És a két testvér gymnasium közül a mienké az elsőség, már helyi fekvésénél fogva is. Nem akarunk a testvér intézet érdeméből semmit is levonni, mert neki is szép tere, missiója van; de a mienknek, a mely az anyaország határán túl is tekint, s nem egyszer adott Tót- és Horvátországnak is a mi emelőinken nevelt derék fiaikat, — népesség tekintetében kétszerte, és még több tanulója is van. A jóra való iparos ide küldi fiát, hogy egy-két év múlva a legszükségesebb ismereteket elsajátítva, apja mellett mint iparos folytassa életpályáját; a tehetősebb földműves itt járattja gyermekét szem előtt tartván Krisztus Úrunk mondását: mennyei kincset keressünk mindenek előtt! Más vallásuak is, és pedig aránylag messze vidékről, ide küldik, mondhatni tömegesen, gyermekeiket.

De, tovább megyünk azt mondván, ha nem volna ezen a vidéken egy ilyen középiskolánk, akkor az aránylag szegény nép, de különösen a szerény hivatala után élő apa gyermekeit aligha taníttathatná! Avagy képzelhetni-e, hogy a bevándorlott, s vallásához szívesen ragaszkodó prot. németiség — a mely ha jól vezettetik, jó hazafi — szokott lenni, a mienk nem egyszer adá már jelét — gyermekeit Pécsre, vagy Kalocsára a Jezsuitákhoz adná?! Eddig ily tapasztalatokat nem tetünk, sőt inkább meggyőződünk arról, hogy miután soproni főtanodánk oly távol van, hogy néhányszori oda- s visszautazás már egy egész évi taníttatási költségbe kerül, sok szegényebb sorsu, különösen, közrendű szülő kénytelen a gyermekénél mutatkozó szép szellemi tehetséget parlagon hagyni heverni.

Ezen szempontból tekintve intézetünket, a tolnabaranya- somogyi egyházmegye kebelében, ha nem volna, egy középiskolát felállítani okvetlenül kellene.

3., De, még egy főindok van, a mi az intézet felállítását vezérelte, s a mi kell, hogy minden igaz hazafit vezéreljen, ha hazájában egy ilyen nagy kiterjedésű, leginkább németektől lakott vidéken akadnak meg szemei. És e harmadik főszempont, a mivel iskolánk fontosságát, nélkülözhetetlen voltát indokolni akarjuk: a magyar nemzetiség, a magyar állameszme. 50,000 lelket számláló esperességben, mint a tolnabaranya-somogyi, kiknek csak néhány perczentje magyar, az

anyaország határán, melyen túl a magyar népnek a nemzetiségekkel már sok nehéz harcot kellett vívnia, egy a magyar nyelvet, a magyar szellemet fejlesztő és terjesztő középiskola a magyar nemzetiség, a magyar állásmérete szempontjából szükséges és nélkülözhetlen. — Testvérelekezeteink mint végvárat a magyarság közepette a Dráva partján állítá fel középiskoláját, a melyet nagy áldozatokkal nagygymnasiumból főgymnásiummá emelt, azzal indokolván ezen helyes hazafias eljárását: hogy, a mint a nemzetek országaik határán erős várakat emelnek, hogy megvédhessék, biztosíthassák az ország belnyugalmát, úgy különösen a magyar nemzetnek, s a benne működő minden egyes tényezőnek magyar iskolákat kell teremteniök, ahonnan, mint a jótékony nap melegítő sugárai, a magyar tudomány, a magyar szellem kisugározzék, kiáradjon azon nemzetiségek közé amelyek máshová gravitálnak, amelyek nem vér a mi vérünkéből, nem csont, a mi csontunkból, hogy ezeket maguknak megnyerve, bizton működhessenek a nemzet-test jövőjének megszilárdításán. — Magát a magyar kormányt is — mint tudjuk — e szempont vezérelte, a mikor az ország déli határán, Fiumében, Pancsován, Fehértemplomban, Zomborban, Újvidéken és több más helyen magyar középiskolákat állított fel.

Ha ez így van — és hogy így van, arról a tények tesznek tanúbizonyságot — akkor az ág. h. ev. protestantizmus, amely három századon át az államkormány-nyal szemben is folyton ápolta, és védte a nemzeti nyelvet, — most mondana le nemes feladatáról? Nem, az nem lehet, hogy a mit őseink hitbuzgósága és hazaszeretete nagy áldozatok árán teremtett, azt mi most elejtsük, most mikor csak egy algymnasiumnak a többivel egy színvonalra emeléséről van szó!

Hogy pedig iskolánk az előbbi szempotoknak is megfelelően teljesítette missióját, arról szóljanak az alább következő statisztikai adatok, melyek iskolánk nélkülözhetetlenségét, fontos voltát eléggé bizonyítandják. Mert, míg S. Szt. Lőrinczen az intézetnek átlag alig volt évenként 40 növendéke, addig, a mióta Bonyhád van, 117 tanuló esik egy esztendőre.

Az intézetben, mióta Bonyhád van, 818 protestáns tanuló nyert oktatást.

Lakhelyeiket illetőleg következőképp oszolnak meg: Tolna megyei volt 987 tanuló; Baranya megyei volt 264 tanuló; Somogy megyei volt 97 tanuló; Fehér megyei volt 44 tanuló; Veszprém megyei volt 43 tanuló; Pest megyei volt 34 tanuló; Más megyei és Tótországi 57 tanuló.

Anyanyelvüket illetőleg így áll az arány: Magyar anyanyelvű volt 642 tanuló; Német anyanyelvű volt 853 tanuló; Tót és szerb anyanyelvű volt 30 tanuló.

A tanulók szülőinek állását véve a következő arány mutatkozik: Önálló értelmiségű volt 728; Iparos és kereskedő volt 511; Östermelő volt 267; Más állású volt 19.

Ha az itt feltüntetett statisztikai adatokat közelebről szemügyre vesszük, önkénytelenül felhangzik belsünk-ből a meggyőződés eme szózata: e vidéknek egy magyar protestáns középiskolára égető szüksége van, s ha ilyen már is nem volna, egyet felállítani — ha elveinkhez hívek akarunk maradni — okvetlenül kellene!

Tekintve már most az 1883-ik évi XXX. immár szentesítést nyert törvénycikket, s az ezáltal a közép-tanodákra nézve teremtett új helyzetet, lehetetlen, hogy különös tekintettel bonyhádi altanodánkra nehéz aggodalmak ne támadjanak lelkünkben, a mennyiben a hivatolt középiskolai törvény némely intézkedései közmondásos szegénységünkre újabb, elviselhetetlen terheket raknak, iskolai czélokra amúgy is már túlterhelt gyülekezeteink áldozatait pedig fokozott mérvben igénybe vennünk már nem lehet. Minthogy pedig ezen körülmény esperességünk nevelési, és tanítási ügyére nézve tagadhatatlanul fenyegető veszélyt képez, az szorongatott helyzetében közgyűlésileg a Főtisztelendő egyházkerülethez folyamodik azon bizalomteljes kérelemmel, miszerint egyházmegyénket a középiskolai törvény által altanodájára nézve teremtett új helyzetből folyó nehézségei legyőzésére irányzott buzgó törekvésében tanácsával és hathatós pártfogásával támogatni, és nagy befolyású állásánál fogva közszükséget pótló bonyhádi gymnasiumát fenyegetett helyzetében megvédeni méltóztassék!

Közzé teszi: *Bauer Adolf*,
egyh. megyei főjegyző.

„Documenta Lutherana.“

Furcsa gondolatok merülnek fel az ember agyában, ha ócska, porlepte és szétesett könyvekben lapozgat. A moly a széthullott levelek egy némelyikébe cifra hézagvirágokat rágott. Az eredeti, valódi értelem elpusztult; a hol kedves, lélekemelő gondolatok, vagy nyájas üdvözlések mosolyogtak felénk azelőtt, most eltorzított, rút szavak léteznek csak, és a helyes értelem igen gyakran csak nagy nehezen egészíthető ki gondolkodásunk által.

Nem régen egy pár roncsolt könyv fenmaradt lapjai kerültek kezembe. Az egyik lapon, melyet a moly majdnem művészi hímzéssé változtatott át, megmaradtak ezen szavak: „g a z s á g . . c s e l m i n . . é g . . “ —, pedig eredetileg a mondat emígy hangzott: „...igazságot cselekedett mindvégig.“ Egy másik lap darabján állott: „R o m — a d ö l t“, ezt a moly: „R o m b a d ö l t“ -ből hagyta meg. János választófejedelem 1531. évi június 25-én Lutherhez intézett levele első, üdvözlést kifejező sorából egy harmadik kezembe került lapon a következő szótagok maradtak fenn: „...s e r . . r u s . . o r . . w i . d i g e r h o . g e . a r . e r . . e b e r . “ É p állapotban a mondat szövege így szólt: „U n s e r n g r u s z u v o r e r w i r d i g e r , h o c h g e l a r t e r l i e b e r . . . “

Egy darabig merengésnek adtam át magamat ezen pusztulás felett, melynek minden emberi mű áldozatul esik; aztán akaratlanul azon kérdés villant fel gondolatomban, valjon ama „Documenta Lutherana“, melyek a római curia előzékenysége folytán napvilágot látnak e napokban, nem-e ily moly-rágta, ócska kút-főkből lettek összeállítva?

A kérdés nem maliczia folytán keletkezett bennem. Oly institutiókkal szemben, milyen a katholicismus, hozzá szoktam, azon történelmi mozzanatokat figyelembe venni, melyeknek a kérdéses intézmény létét és hatalmát köszöni. De a szóban levő documentákról azon hír terjed, miszerint nem csak Luther személyét, hanem a refor-

mátio egész folyamát oly színben fogják feltüntetni, hogy a protestáns világ indíttatva érzendi magát, a római curia zsámolya előtt bünbánólag leborulni s atyai visszafogadásért esdekelve azon vallomást tenni Luther 400-dos születési napján, hogy keletkezése és egész léte öncsalódásból és tévedésből állott.

Kételkedem benne! Elöttem fekszik Dr. Burkhardt C. A. H. „Dr. Martin Luther's Briefwechsel“ című műve, mely Lutherhez intézett 214 es Luthertól kortársaihoz írott 396 levelet tartalmaz s mely könyvéről Burkhardt azt mondja a bevezetésben, hogy az a már létező, Luther levelezését közlő hat kötetnek kiegészítése. Azt mondja továbbá: „Dem Wirken Luther's gegenüber ist es eine Ehrenschild des deutschen Protestantismus, Alles was den Reformator bewegt, an das Licht zu ziehen, das wir nicht zu scheuen haben, wenn wir ihn in der Alltäglichkeit seines Lebens und in seinen weltbewegenden Ideen zu erfassen suchen.“

És valóban, részemről nem találhattam semmit ezen gyűjteményben sem, mi távolról is okul szolgálhatna arra, hogy a protestáns ember arczát a szégyenpir árassza el és arra kényszerítse, hogy törődött szívvel a vatikán pompás lépcsőzetén, menedéket keresve, térdeit bünbánólag koptassa.

De Rómának azon reményében, hogy az általa kiadott „Documenta Lutherana“ művével kebelébe téríti vissza a protestáns világot, még azért is kételkedem, mert a történelem tanúságaiból tudom, hogy midőn ily térítgetési vágyai megszállják, igen subjective szokott eljárni. Ellenfeleinek személyi gyarlóságait kutatja s odatörekedik, hogy ezek segítségével a szellemi világ fejlődését szakassza félbe.

Nincs kedvem, állításom bizonyosságául a kath. Róma e tekintetbeni szenvedélyességét egész meztelenségében ecsetelni. Elégségesnek tartom, ha egy ide vágó példát bemutatok. Az 1742-ik évben Landsbergben megjelent egy könyv, melynek czime egész kiterjedésben következőleg hangzik: „Lucifer Wittenbergensis oder der Morgenstern von Wittenberg. Das ist vollständiger Lebenslauf Catharinae von Bore, des vermeynten Ehe-Weibs D. Martini Lutheri. Meistentheils aus denen Büchern Lutheri, aus seinen safftigen Tischbrocken, geistreichen (scilicet) Send-Schreiben und anderen waren Urkunden verfasst. In welchem alle ihre Schein-Tugenden, und elende Wunder-Werk nebst dem ganzen Canonisations-Process, wie solcher von ihrem Herrn Gemahl noch bey ihrer Lebs-Zeiten vorgenommen worden, an das Tag-Liecht gestellet von R. D. Eusebio Engelhard, Clericorum in Commune viventium Presbytero und Missionario Castrensi.“

Nem osztom ezen könyvnek előbbi birtokosa által a czimlap szelére bejegyezett ítéletét, melynélfogva az a kívánsága, hogy: „Der Spitzbube von Jezuit, der dices geschrieben hat, soll brennen wie Stroh in der Hölle...“, mert minden durva kifejezésnek esküdt ellensége vagyok. Mindazáltal kénytelen vagyok constátálni, hogy e könyvben Luthernek, ki magát mindvégig gyarló embernek tekintette, oly szemrehányások tétettek, melyek a legtöbb pápának, kik csalhatatlanoknak és

szenteknek tartották magukat, százszorosan, ezerszeresen tehetők akkor is, ha az ember az objectivitas tiszteletre méltó adagával bír.

Különben ezen egy példát is csak azért érintettem, mert bármily szorgalommal is tanultam a keresztyén egyház történelmét, abból a római curia editiói iránt bizalmat meríteni, egyáltalában lehetetlenségnek bizonyult be. A kath. Róma a hamis szellemi áruczikkék kedvelője mindvégig. Midőn a reformáció folytán az új vallási nézetek terjedni kezdtek, az egy Halle-ban 42 szentnek ereklyetestei és más 3133 szenttől ereklyedarabok találtattak, melyeknek jegyzéke 1520-ban nyomtatásban megjelent. Ezen ereklyék között volt egy darab ama földből, melyből Ádám Isten által formáltatott; egy darab Mózes pálczájából és egy darab Áron vesszőjéből; egy gyermeknek csontváza, mely gyermek a Herodes által Bethlehembben véghezvitt apróöldöklés alkalmával meghalt, és egy darab Szűzmária azon ingéből, melyet Jézus születésekor testén hordott. Ezen ereklyék előtti imádkozás által 30,245,120 évre bünbocsánatot lehetet nyeri. Magdeburgban egy hágcsó volt azon létrából, melyen Jakob álmában az angyalokat látta a mennyből a földre szállni. Kölnben egy kátulya létezett egyiptomi sötétséggel. Az Andechsi klostromban Szűzmaria emlőiből egy csepp tej őriztetett mint ritka ereklye.

Elég azonban! Mindenki látja, hogy ily tapasztalatok csak ovatossá tehetik az embert. Azért magam is azt tartom, miszerint a Rómából jött felvilágosítások a protestantismust most sem zavarják meg, s én, minden csekélységemnél fogva a catholicismusnak őszinte szívvel csak azt kívánom, hogy a „Documenta Lutherana“-kkal úgy ne járjon, a mint járt a pseudoisidor-féle decretakkal a történelem ítélőszéke előtt.

Bierbrunner Gusztáv.

B E L F Ö L D.

Főtiszt. Karsay Sándor dunántúli superintendens úr Luther négyszázados születésnapjának megünneplésére vonatkozólag októb. 2-ről keltezett főpásztori levelében következőleg intézkedik: 1) októb. 28-án a szószékről kihirdetendő, hogy ez idén a reformáció külön megünneplése elmarad, kapcsolatban Luther 400-dos születésének ünnepével november 11-én tartatik meg. — 2) November 10-én a délutáni órákban a hivek harangszó által figyelmeztessenek a következő ünnepnapra. — 3) November 11-én az iskolásgyermekek tanítójuk vezérlése alatt, az egyházi előljárók és hivek kíséretében az iskolából vonuljanak a templomba, hol alkalmas énekek és szokásos szertartás mellett mondjon a lelkész szabadon választott igék alapján egyh. beszédet. — 4) Az uriszent vacsora e napon szolgáltatassék ki. — 5) Az istenitisztelet szabad- és közadakozással legyen összekötve, illetőleg végződjék valamely jótékony célra, mire a hivek előre fölhivassanak. A begyűlt összeg a számadó könyvekbe külön czim alatt vezettessék be s jövő tavaszszal, az évi mozzanatokkal a superint. hivatalnál bejelentessék. — 6) Az örömnépen a délutáni istenitisztelet alkalmával az ifjúsággal Luther életének nevezetesebb mozzanatairól katechizatió tartassék, melyre az ifjúság előkészítendő.

A tolna-, baranya-, somogyi ev. egyházmegyéből. Az 1883. évi 30. t. cz. magyarhoni prot. középtanodáinkra nézve egészen új helyzetet teremtett, oly helyzetet, mely azokra nézve kétségtelen veszélyt rejt magában. Nem akarjuk kormányunkat azzal vádolni, mintha szántszándékkal akarná megdönteni prot. iskolai autonómiánkat, de annyi bizonyos, hogy a hivatolt törv.-cikk első fejsze-csapás volt mintegy, mely annak életgyökerére mérve lett. A rázkódást, mely ezáltal előidézett, érezte a tolna-, baranya-, somogyi ev. egyházmegye bonyhádi algymnaziama is. Ezen intézet, mely e vidéken valóságos missiót teljesít, egyedül nagykiterjedésű egyházmegyénk felekezeti érdekei iránti tekintetéből, mondhatni felekezeti impulsusból állítottatott fel, ily tekintetéből helyeztetett át az 1870-ik évben alapítása helyéről, S. Szt. Lőrinczről Bonyhádra, s tartatik fenn nagy áldozatok árán, mind e mai napig. Nem lehet tehát csudálni, hogy a teremtett új helyzet felett esperességünknek komoly aggodalmai támadtak, melyek a f. évi jun. 27-én tartott közgyűlés alkalmával hangos kifejezést nyertek. E gyűlés nagy érdeklődést tanúsító vitában, tárgyalván a fontos ügyet, az alapító és fenntartó gyülekezetek, lelkészek és tanítók intenciójával nem találta megegyeztetethetőnek, hogy az iskola állásának eddigi irányán, tisztán felekezeti jellegén és befolyásoltatása medrén változtasson. Minthogy azonban a középiskolai törvény követelményeinek saját erejéből elegendő tenni nem képes, amúgy is túlterhelt gyülekezeteinket pedig továbbra is, felsőbb iskolai célokra, az egyház mint vallásos intézmény legközelebbi érdekeinek veszélyeztetése nélkül, új iskolai terhekkel megróni lehetők nem tartja; az egyházmegye elhatározta egyrésztől, miszerint iskolája veszélyeztetett helyzetét egy indokolt feliratban az egyházkerülethez, annak tanácsa és hathatós erkölcsi támogatásának kinyerése végett, felterjeszti — mi a f. évi aug. hó 8-án Sopronban tartott ker. gyűlésen eszközöltetett — másrésztől pedig szorongatott helyzetében esdő szavával bizalmasan a prot. közönséghez fordul. Miután pedig e tárgyra vonatkozólag esperességünk eljárása mintegy momentuosus kezdeményezést képez, mind a felterjesztvényt, mind az esdő szótát.*) Nt. szerkesztő úr szíves engedelmeivel, e becses lap hasábjain közlöm.

Bauer Adolf,
egyházmegyei főjegyző.

Körmöcbányán 1883. oct. 26-án. — Nagytiszteletű szerkesztő úr! Kérek kis helyet e soraimnak becses lapjában, mert e sorok közlése által kedves kötelességet vélek teljesíteni. A barsi esperesség kötött ugyanis 12 évre az első magyar általános biztosító-társasággal az egyháziskolai épületek biztosítása tárgyában oly szerződést, minőt annak idejében Zólyomban is sikerült létesítenem. E szerződés értelmében nemcsak hogy nagyon mérsékelt díjakat fizetünk, hanem a társaság az összes tűzdíjak (pedig a lelkészek, felügyelők és tanítók is vehetik igénybe azokat magánvagyonuk biztosításánál)

*) Helyszűke miatt nem volt közölhető. — Miután úgy a felterjesztésből, mint ezen értesítésből az „esdő szótát“ indító okai nyilvánvalók: ajánljuk a bonyhádi algymnázium ügyét evangélikus egyházunk és gyülekezeteinek meleg pártolásába.

10%-át, s a jégdíjak 4% özvegy-árvapénztárunk javára engedte át. Mindamelllett a társaság pozsonyi főgyűlése farnadi leányegyháznak a sept. 4-iki tűzkárt minden legkisebb levonás nélkül fizette ki (625 frtot). Midőn a fentemlített társaságnak emberséges és előzékeny eljárásáért a károsult egyház nevében ez uton is őszinte köszönetet mondanék, ajánlom gyülekezeteinknek e társaságot a legmelegebben ily szerződések megkötésénél.

Raab Károly,
barsi ághev. esperes.

Tóth-Györkőn 1883. októb. 28. — Nagytiszteletű szerkesztő úr! Multkor a képviselőházban a középiskolai törvényjavaslat felett pro és contra tartott igen jeles beszédek nem tévesztették el hatásukat csekély egyházamban sem, melynek bár szegény, de az egyházi és iskolai önkormányzathoz felettébb ragaszkodó hívei vannak. Még el sem hangzották jól Mocsáry és Thaly, majd későbbben a két Prónay testvérnek minden protestánszt átvillanyozó remek beszédei: már is híveim jelesbjei, — köztök a községi bíró és jegyző — mintegy súlyt s nyomatékot adni kívánva a hivatkozott beszédekben foglalt nagyszerű indokoknak s érveknek, a helybeli evang. iskolának újonnan felépítésére igen szépen adakoztak, és pedig Szúchovszky József bíró adott 50 frt, Rózsay József jegyző 10 frtot. Nemes példájokon indulva ugyancsak a célra adakoztak még következők: Méltós. báró Prónay Gábor, köztiszteletben álló egyházfelügyelőnk 100 frt, báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő 10 frt, báró Prónay Róza 5 frt és Irma úrhölgyek 3 frt, N. N. 3 frt, Nyemecz Mihály presbyter 5 frt, Zsoldos János csóvári jegyző 5 frt, Kiss lelkész 15 frt, Dely Sándor 10 frt, Strichovanecz János 5 frt, Nikodém János, kiérdemült lelkész Aradon 100 frtot összesen 321 frtot. — Midőn e nagylelkű adományokat nagybecsű lapjában, mint a hitbuzgóság s egyháziskola iránti érdeklődés legszebb bizonyítékaként föltüntetni alkalmam van, egyúttal kívánom, hogy, Isten kegyelme, mely kifogyhatatlanul gazdag kútforrása mind annak, a mi csak ember előtt nagybecsű s kedves lehet, e kegyelme Istennek szálljon bőven és gazdagon mindenkor úgy lelkiekben mint testiekben egyiránt valamennyijükre!

Ez alkalomból legyen szabad még megjegyezni, hogy szeretve tisztelt felügyelőnk báró Prónay Gábor úr ő méltóságának az itt kimutatott 100 frtja, már harmadik adománya, mellyel kis egyházunkat segíteni, gyámolítani szíveskedett, mert már két év alatt, a mióta mint felügyelőt tisztelni szerencsések vagyunk, kétszer nyújtott nagyobb ajándékot egyházunknak, és pedig első alkalommal 80 frtot, utóbb 238 frtot osztr. értékben határozottan egyháziskolai célokra. Vajha Isten minden oly szegénysorsú egyháznak, a minő csak két évvel ezelőtt is a Tóth-Györki volt adna oly hitbuzgó s az egyház és iskolai érdekekért nemcsak szólni tudó, de cselekedni is, — ha kell — akaró férfiút, mint a minő jeles egyházfelügyelőnk, báró Prónay Gábor, kit emberbaráti s igazi vallásos nemes szívéért éltessen Isten sokáig. Ez a mi imánk nekünk, már mint nekem s szerencsés híveimnek, nem különben hálás szívünkől fakadó óhajtásunk! E felbuzdulásnak jövődében reménylhetőleg folytatása is lesz, melyet ha becs. lapjában közzé tenni

sziveskedik, annak idejében az eredmény felől értesíteni majd kedves kötelességemnek tartom.

Kiváló tiszteletem nyilvánítása mellett, vagyok — szerető rokona az úrban *Kiss Péter*, evang. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Lipcse, október 30-án. — Minden nap új vonásokkal járul ama vázlatához, melynek gyönyörű kiszínezéseül a Luther-ünnepélyek ígérkeznek. A művészet, a sajtó, a társadalom karöltve működnek közre előkészítve egyrészt a kedélyeket, másrészt magát az ünnepélyt, úgy hogy a benyomás alól, hogy itt a protestáns kegyelet nagyszerű nyilatkozása van készülöben, barát és ellenség egyaránt nem szabadulhat.

A művészetet még a műipar is támogatja. Nem elég, hogy különösen itt Lipcsében a Luther-szobrok és képek valóságos árt képeznek, lévén minden könyvkereskedői kirakatban: fametszet, olajnyomat, fénykép, dombormű, továbbá gypsz- és ércz-, álló- és mellszobor annyi meg annyi példányban, hogy a ki egy utcán végig megy, melyen 5—6 könyvkereskedés van, már majdnem megúnja a nézést. — Nem elég mondom, mert ime a zászlókészítő Luther-lobogókat hirdet; a nemrég feltalált serleg mintájára Luther-serlegeket hoz forgalomba a műiparos; Luther-medallionokat is gyártanak, egyik oldalon Lutherképével, a másikon az ő rózsájával stb. stb.

Csalódnánk, ha hinnők, hogy a zene tétlen ez alkalomnál. — A Luther-énekek számos új kiadását bátran mellőzhetjük, a sok compositio mellett, melyek célja Luther dicsőítése; sőt egész Luther-concertek adatnak; s mi több egy más városban a minap került színre egy Luther-oratorium, és pedig sikerrel. — Még a színpadra is hozzák Luthert, értem a jénai Köhler színházat, mely a Luther-történetet érdekes és értékes képekben jeleníti meg, s mely előadásait egész Németországban, itt is Lipcsében hirdeti.

Egy művészet! azonban (ha ugyan művészet) ki van zárva ez ünnepélyekből — értem a tánczot, melyet a szász kormány oly hozzáátétellel tiltott el, hogy rendeletének érvényt is fog szerezni. A lipcsei napilap elismeréssel veszi e rendeletet, melynek intentiója világos.

A művészet és a társadalom együttesen adnak a legszebb emléket e napoknak. Értem azon tervet mely Berlinben és Lipcsében egyaránt meg fog valószínű: építeni Luther-templomokat. Ezenkívül, mint olvastam, Schilling híres szobrász „a reformáció“ cz. szoborcsoportozata lenne itt leleplezendő, mind oly tények, melyek a fényt és pompát is biztosítják az ünnepélyek számára.

Azonban még sokkal intensívebb a sajtó hatása. A tömérdék Luther biographia, (mely iránt a ki érdeklődik, a „Prot. Kirchtztg.“ vagy a „Beweis des Glaubens“ cz. lapok legutóbbi számaiban talál megbízható bírálatokat; ez utóbbiban egyszerre 16 ilyen mű felett) nem áll egy magán. Ott van hősköltemény Lutherről; egyes jellemvonásai és tettei Luthernek külön feldolgozva; nézetei egyes dolgokról külön könyvekül sőt még ott található, a kit érdekel, egy párhuzamot Luther és Bismarck közt, mely azonban igen erőltetett, mint azt a mű bírálói kiemelik; ott van Bruck,

szász kancellár története, stb., stb. A lipcsei Vereins-hausban 40 ilyen mű van egy kirakatban, valódi Luther-kirakat, a nélkül azonban, hogy körét ki-merítené, mert más kirakatokba is jutott, mi oda nem fért. S mit szóljunk a folyóiratokról? Nem is gondolhatok rá, hogy mind felsoroljam a cikketeket, melyeket ez alkalomból úgy a theologiai és egyházi, mint egyéb lapak hoznak. Futólag utalok Gerock szép költeményére az „Ueber Land und Meer“-ben, de kiemelem a lipcsei „Illustr. Zeitung“ eljárását. Azon gondolatra jutott, hogy egy számot kizárólag Luthernek szentel. Pár nap alatt mind a szán elfogyott. Most ugyan e lap egy új kiadást rendez e számból, melyből minden más szöveget elhagy és mintegy 60 képpel és az azokat magyarázó szöveggel valóban megfelelő és nem is drága (2 márka) Luther-könyvet nyújt.

De hisz a mit a folyóiratok nyújtanak, az jobbra rövidlétű. — Sokkal fontosabb és nagyobbserű a társadalom működése. — Nem annyira a nyilvános felolvasásokat értem, bár ezek közül is nem egy, különösen Dr. Luthardt, érdekes, népszerű felolvasása Luther ethikai jelentőségéről, igen hatásos és nagy értékű. Értem itt különösen a mozgalmat, mely egy Luther-egyesület megalapítását tűzte ki céljául. Szervezete és kiterjedése hasonló lenne — legalább hasonlóan terveztetik a Gusztáv-Adolf-egyletéhez. A hír már régi, de csak ma olvastam a felhívást a „Leipziger Tageblatt“-ban. Megindítón szép e felhívás (kár hogy térszűke miatt szószerint nem közölhetem); kitűnik belőle, hogy célja főleg ev. lelkész- és tanító-gyermekek segélyezése lesz; az alakulógyűlés október 31-re, tehát holnapra van összehívva a lipcsei könyvkereskedők börszéjébe, az aláírt nevek pedig már előre kezességet nyújtanak a siker felől.

Ép midőn e sorokat bezárni akartam, került kezembe a lipcsei Luther ünnepélyek programja. Három napra terjednek, fénypontjaiképp a miket felhozta: a Schilling alkotta reformáció-emlékszobor leleplezése, és az építendő Luther-templom alapkövének letétele lesznek. E mellett Luther-concert a Tamás templomban és más nagyszerűnek ígérkező emléktények. Mellékesen említem, hogy Drezdában a fáklyásmenetre 10,000 fáklya van előkészítve; a lipcsei kivilágításra is készülnek már és pedig hasonlóképp igen nagy mérvben. Az ember lelke repes, mikor ez előkészületeket, s mikor a művek csak váz-vonásait szemléli; hát még maga a mű-teljeségében és színpompájában mit nyújt!?

—s.

V E G Y E S É K.

— A lipcsei-szent-miklósi elpusztult egyház javára befolyt (12. kimutatás):

A zurányi egyház szeretetadománya 30 frt — kr.
Tizenegy kimutatás: 374 „ 30 „

Összeg: 304 frt 30 kr.

Nyilvánosan nyugtatványozandó adományok közvetítésére szívesen vállalkozunk. A szükség nagy! Isten áldása minden filléren!

— Luther születésének négyszázas évfordulója alkalmából tervezett, s evangélikus magyar népünk

épülésére szánt életrajza nyomtatási s kiadási költségeinek fedezésére adakoztak:

Özv. Osztrólczy Miklósné öméltsága 5 frt — kr.
Moczkovcsák János főesperes úr . . . 1 „ — „
Eddigi gyűjtésünk 135 „ 95 „
Összeg: 141 frt 95 kr.

Bármilyen csekély összeget szívesen fogadunk, s e helyütt nyugtázzuk.

— Nagytiszteletű úr! **A farnadi leányegyház** leégett temploma s iskolájára e következő kegyes adakozók névsorát becses lapjában közzétenni szíveskedjék: Zajacz András lelkész 20 frt; Lévy József 2 frt; Csiba István 2 frt; Kürthy Vilmos 1 frt; Jezerniczky Lajos 2 frt; Glaser Mór 1 frt; Ambro István 3 frt; Bende Ilona 2 frt; Neuhaus Márton 2 frt; Petrovics Károlyné 1 frt; Petrovics Antónia 1 frt; Milecz Armin 1 frt; Milecz Lajos 20 kr.; Bathó Lajos 50 kr.; Terelmes Károly 30 kr.; Czibula János 5 frt; Szádovszky István 3 frt; Szabados István 3 frt; Szádovszky György 4 frt; Szádovszky János 22 kr.; Szádovszky János 15 frt; Meszár Pál 40 kr.; Bernát Péter 20 kr.; Bernát János 25 kr.; Vesztik György 60 kr.; Meszár János 1 frt; Meszár István 40 kr.; Träger Sámuel 6 frt; Frankl Mórné 1 frt; Kurina János 3 frt; Frankl Mór 2 frt; Hazay Ödön 50 frt; Szmolka Péter 35 kr.; Szmolka Jánosné 1 frt; Szádovszky István 2 frt; Trnka János 1 frt 50 kr.; Kurina István 3 frt; Tót István-János 4 frt; Bagdány János 1 frt 20 kr.; Kovács Péter 2 frt; Fendt Róbert 2 frt; Frey János 5 frt; Rosenfeld Jónás 50 kr.; Steiner Ádám 30 kr.; Sonnenschein Kálmán 50 kr.; Dussics Zsigmondné 1 frt; Gaal András 50 kr.; özvegy Csernák Istvánné 1 frt; Jakobey Lajos és Vilmos 10 frt; Orsa Péter 1 frt; Bernát András 40 kr.; Goga Jánosné 1 frt; Illés László 30 kr.; Polák Péter 1 frt; Buchlovics András 2 frt; Dombay Vilmos 1 frt; Konkoly Györgyné 1 frt; Benkovicsné 1 frt; Veisz Samu 1 frt; Gaal Samu 20 kr.; Petrovics Zsigmond 5 frt; nemes-kosztolányi ev. egyház 10 frt; Richter Mór 5 frt. Az adományok összege 200 frt és 22 kr. A legmélyebb tisztelettel vagyok — Fakóvezekényen 1883. okt. 21. — alázatos szolgálója Zajacz András, fakó-vezekény-farnadi ev. lelkész.

— **Losonc**zon nagy buzgósággal készülnek a Luther-ünnepély megtartásához. A presbyterium s nőegylet testületileg járulnak az Ur asztalához s egyszersmind offertorium tartatik a „Luther-társaság“ javára.

— **A zurányi** evang. gyülekezet közgyűlésileg elhatározta, hogy a f. é. nov. 11-iki Luther-ünnepélyen az Ur asztalához az egyháztanács (presbyterium) testületileg fog járulni. Valamennyi szegényebb sorsu iskolagyermek meg fog ajándékozni Köstlin-, Disselhoff- és Frömmel-féle Luther élettörténetére vonatkozó emlékkönyvekkel. Augusztus óta minden vasárnapon a délutáni istentisztelet alkalmával az összes jelenlévő ifjúságnak (ifjak és leányok 18—19 éves életkorukig) Luther élettörténete adatik elő, ezen füzeteket odahaza leírják magoknak az illetők, és a szorgalmasabbak könyv nélkül is megtanulják.

— **Luther-ünnepélyek**, melyeket az erdélyrészi ág. ev. egyház a reformátor születésnapjának 400-ik évfordulójára folyó hó első napjaiban rendez, Nagy-Szebenben lesznek központosítva. Az ünnepélyességek sorát az evang. gymnasium nyitja meg nov. 10-én iskolai ünnepélylyel. Ugyanezen a napon fog megtörténni az új ág. ev. árvaház és az ebben levő kápolna felszentelése, este pedig a zeneegyesület a szépen kivilágított nagy templomban fog előadást tartani. Vasárnap, nov. 11-én, ünnepélyes istentisztelet fog tartatni.

— **Luther-ünnepély a közös hadseregben.** A legközelebbi napokban a közös hadügyminister rendelet küldését valamennyi országos főhadparancsnokhoz és ka-

tonai parancsnokhoz. A rendelet, Luther születése négy-századik évfordulójának megünneplésére vonatkozik. Ahol evangélikus katonai lelkész van, nov. 11-én ünnepélyes istentisztelet tartandó, melyen a tisztikar és a katonai hatóságok képviselőinek meg kell jelenniök. Oly városokban és helységekben, hol nincs evangélikus katonai lelkész, de van evangélikus templom, az evangélikus vallású katonák nov. 10-én, vagy 11-én felmentendők a szolgálat alól, hogy az ünnepélyes istentiszteleten résztvehessenek. Az evangélikus vallású katonák e nap jelentőségére külön is figyelmeztetendők. Bécsben a cs. kir. evangélikus helyőrségi templomban rendezendő istentiszteletre, dr. Szeberiny tanár, cs. kir. katonai superintendens teszi meg a nagyszabású előkészületeket. Az említett templomban nov. 11-én megtartandó emlékünnepevényen jelen lesznek: gróf Bylandt-Rheidt hadügyminister, Bauer altábornagy, Bécs katonai parancsnokai és a főbb katonai hatóságok. A templom kívülről és belülről ékesen lesz feldíszítve.

— **A soproni evang. templomban** mult hó 23-án, kedden papszentelés volt. Az egyszerű de komoly ünnepély számos közönséget gyűjtött a szent falak közé. Az alkalmi beszédet Karsay Sándor superintendens úr mondá. A felszenteltek: Novomeszky László (Trencsén), König Béla (M.-Vásárhely) és Izsó Vincze (Mencshely). Az esküformát Brunner János lelkész olvasta. A tanulóifjúság énekel.

— **Tiszt. Sántha Károly** testvérünknek Luther négy-százados emlékünnepeére irt s lapunk 26. számában közölt éneke kapható Kölesden a „Protestáns Pap“ szerkesztőségénél. Kik ez éneket a közelgő ünnepélyen használni akarják, szíveskedjenek a fentiszteelt szerkesztőséghez fordulni.

— Megjelent az „**Evangéliomi Lelkesi Tár Gyász-esetekre.**“ Tartalmaz 18 halotti prédikációt, 18 gyászbeszédet, 18 imádságot következő szerzőktől: Dobos János, Lukács Ödön, Farbaki József, Nagy Lajos, Czelder Márton, Molnár Sámuel, Hegymegi Kiss Kálmán, Nagy Imre, Görömbei Péter, Rácz Károly, Gulyás Lajos, Bod János, Margócsy József, Katona Lajos, Fehér Gyula, Halka Sámuel, Szilágyi Márton, Dombi Lajos. Az előfizetést, 1 frt 50 kr-ával november végéig elfogadom. Azon t. előfizetők, kik példányaikat kemény kötésben óhajtják, 20 kr. kötési árt szíveskedjenek küldeni. Az Ur kegyelme legyen mindnyájunkkal! Felsőbánya, 1883. okt. 25. — Czelder Márton.

— **Luther jeggyűrűje.** A londoni „Echo“ a következő levelet közli dr. Zerffítől: „Figyelmemet az önök lapjának egy közleménye Luther jeggyűrűjére irányozá, mely egy frankfurti ékszerész kirakatában látható. Van szerencsém önt arról értesíteni, hogy e gyűrű párja Londonban van, és pedig egy hölgy birtokában, ki a becses ereklyét atyjától örökölte, atyja a gyűrűt a frankfurti ékszerész czégtől, Krüger és fiától szerezte meg. Az említett lapjában említett gyűrű kétségkívül az, melyet, belevésést írásból következtetve, dr. Luther Márton menyasszonyának, Bóra (vagy Boren) Katalinnak adott, még az előttem fekvő gyűrű bizonynyal az, melyet Luther kapott menyasszonyától, mert ebbe a következő sorok irvák: „Dr. Martino Luther Catharina v. Boren 13. Juni 1525.“

— **T. Horváth László** puczinzi káplán m. hó 21-én Bácsa-Ujfalun megüresült ev. lelkészi állomásra 72 szavazattal 29 ellenében lelki pásztorul elválasztott. Kívánunk neki sok szereucsét e Brassó melletti regényes fekvésű és szép jövedelmű gyülekezetben! Az Ur gondot visel az övéiről!

† **Gyász-esetek.** Özv. Koch Antalné szül. Radvánszky Prisca néhai br. Radvánszky Antal nővere okt. 21-én, 79. évében Radványban; Sturmman Andor az ev. gyülekezet szép képzettségű és közszeretett tanítója okt. 21-én 29. életében Miskolczon elhaltak.